

СУТЬ І СТРУКТУРА ЗДАТНОСТІ ДО КОМАНДНОЇ РОБОТИ
У МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВTHE ESSENCE AND STRUCTURE OF TEAMWORK ABILITY
IN FUTURE TEACHERS

Статтю присвячено дослідженню суті здатності до командної роботи майбутніх педагогічних працівників як складного соціального феномену, сформованість якого підвищує ефективність взаємодії з колегами та батьками здобувачів, уможливорює ефективну співпрацю з іншими педагогами та спеціалістами у галузі освіти, забезпечує конструктивну взаємодію та розуміння між всіма учасниками освітнього процесу. За результатами дослідження здатність до командної роботи майбутніх педагогічних працівників визначено як інтегровану якість особистості, яка включає сукупність знань, умінь, навичок та особистісних якостей щодо формування та розвитку команд, діагностування проблем та вироблення рішень, спрямованих на підвищення ефективності роботи команд, які утворюють педагоги, здобувачі, батьки та інші учасники освітнього процесу. Виокремлено структуру здатності до командної роботи майбутніх педагогічних працівників, яку утворюють такі компоненти: мотиваційний (інтерес до командної роботи, вмотивованість на спільну професійну діяльність, прагнення до саморозвитку), когнітивний (знання теоретичних основ командування), діяльнісний (вміння формувати професійні команди, розподіляти ролі серед учасників команди, налагоджувати ефективну командну комунікацію, управляти конфліктами в команді), особистісний (якості, що уможливають ефективну командну роботу: колективна відповідальність, активність, ініціативність, креативність, гнучкість, гармонізація спільної мети з особистими цілями, ситуаційне лідерство (лідерство під завдання), конструктивна взаємодія, урівноваженість, готовність до змін). Встановлено, що підвищенню ефективності формування означеної здатності сприяє використання у професійній підготовці фахівців методу проєктів, проблемного навчання, рольових ігор, тренінгів, що забезпечують моделювання командної роботи, імітацію ситуацій комунікативної взаємодії, розвиток командних навичок.

Ключові слова: здатність, командна робота, структура, педагогічні працівники, професійна підготовка.

The article is devoted to the study of the essence of the teamwork ability of future teachers as a complex social phenomenon. Its formation increases the effectiveness of interaction with colleagues and parents of applicants, enables effective cooperation with other teachers and specialists in the field of education, ensures constructive interaction and understanding between all participants of the educational process. According to the results of the research, the ability to work in a team of future pedagogical workers is defined as an integrated personality quality, which includes a set of knowledge, abilities, skills and personal qualities related to the formation and development of teams, diagnosing problems and developing solutions aimed at increasing the effectiveness of the work of teams formed by teachers, applicants, parents and other participants in the educational process. The structure of teamwork ability of future teaching staff is highlighted. It consists of the following components: motivational (interest in teamwork, motivation for joint professional activities, desire for self-development), cognitive (knowledge of the theoretical foundations of team building), operational (ability to form professional teams, distribute roles among team members, establish effective team communication, manage conflicts in the team), personal (qualities that enable effective teamwork: collective responsibility, activity, initiative, creativity, flexibility, harmonization of a common goal with personal goals, situational leadership (task leadership), constructive interaction, balance, readiness for change) It has been established that the use of the project method, problem-based learning, role-playing games, and trainings that provide simulation of teamwork, simulation of situations of communicative interaction, development of team skills in the professional training of specialists contributes to increasing the effectiveness of the formation of the specified ability.

Key words: ability, teamwork, structure, teaching staff, professional training.

УДК 37.013.73
DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023/59.27>

Ковальська В.С.,
канд. пед. наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки, методики
та менеджменту освіти
Української інженерно-педагогічної
академії

Постановка проблеми у загальному вигляді. У сучасних умовах, коли швидкі зміни в суспільстві та технологіях вимагають від педагогічних працівників нових підходів до навчання та виховання, командна робота стає необхідною складовою їхньої професійної діяльності. Педагогічний процес потребує ефективної комунікації та взаємодії між його учасниками, такими як педагоги, здобувачі, батьки та адміністрація. Командна робота може допомогти педагогам ефективно вирішувати різноманітні завдання, ділитися знаннями та досвідом, створювати нові ідеї та підходи до навчання.

Здатність до командної роботи допомагає майбутнім педагогам розвивати навички лідерства, співпраці та взаємодії, що є важливим для їх професійного зростання та успіху в кар'єрі. Командна робота також сприяє розвитку соціальної компетентності, яка є важливою для педагогів, оскільки вони повинні працювати з різними соціальними групами.

Однак, на практиці психологічний акцент часто зміщується з результатів діяльності на міжособистісну конкуренцію, що призводить до прихованої та явної конфронтації. А це, в свою чергу, формує напругу всередині колективу, негативно впливає на

особистість. Тому сьогодні серед вимог сучасного професійного середовища до особистості педагогічних працівників зростає роль професійної взаємодії, а ще більше командної взаємодії як явища, що у педагогічній діяльності визначає швидкість досягнення результатів, їх якість та ефективність загалом.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблема здатності до командної роботи у педагогічних працівників є предметом досліджень багатьох науковців у галузі педагогіки та психології. Такій проблематиці присвячені наукові праці О. Єремової, Л. Карамушки, А. Карякіна, А. Малишевої, А. Міщенко, О. Романовського, О. Сорочан.

Здатність до командної роботи у педагогічних працівників є темою, яка привертає увагу дослідників з усього світу. Цю проблему досліджували Нейл Річардсон, Чарльз Манц, Александр Берк, Мередіт Белл, Барбара Блейк. Ці та інші науковці продовжують досліджувати проблему здатності до командної роботи у педагогічних працівників та впливу цієї здатності на якість навчання.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на достатню кількість наукових напрацювань у цій галузі, низка питань залишається невирішеними, серед яких визначення суті «здатності до командної роботи у педагогічних працівників», уточнення її структурних складових, встановлення умов, за яких формування означеної здатності здійснювалося би максимально ефективно у закладах вищої освіти.

Метою статті є визначення суті й структури здатності до командної роботи у педагогічних працівників й виокремлення теоретичних передумов її формування у процесі професійної підготовки фахівців.

Виклад основного матеріалу. Здатність до командної роботи є важливою навичкою для будь-якої професії, включаючи й педагогічну. У роботі зі здобувачами, педагоги постійно працюють у групі з колегами, адміністраторами, батьками, психологами та іншими фахівцями. Здатність до командної роботи допомагає педагогам успішно працювати в таких командних середовищах.

Особливо важливою є здатність до командної роботи в сучасному освітньому середовищі, де заклади освіти постійно стикаються з новими викликами та завданнями. Наприклад, навчальні програми постійно змінюються, технології навчання та оцінювання розвиваються, а роль педагогів у вихованні здобувачів у динаміці також змінюється.

Здатність до командної роботи допомагає педагогам ефективно працювати з іншими вчителями та спеціалістами, щоб забезпечити якість навчання та виховання здобувачів. Крім того, командна робота забезпечує можливість обміну

ідеями та досвідом між педагогами, що допомагає підвищити їхню професійну компетентність. Тому останнім часом підвищується увага науковців до формування здатності до командної роботи, зокрема й у педагогічних працівників.

Існує багато думок видатних вчених щодо розкриття значення дефініції «команда». Наприклад, на думку відомого фахівця в галузі управління персоналом Великобританії Майкла Армстронга: «Команда – це невелике число людей зі взаємодоповнюючими навичками, людей, які зібрані для спільного вирішення завдань з метою підвищення продуктивності відповідно до підходів, за допомогою яких вони підтримують взаємну відповідальність» [9].

У своїх працях І. Салас, Р. Бєро і Д. Танака [10] командою називають невелику кількість людей, які поділяють цілі, цінності та різноманітні підходи до реалізації спільної діяльності і взаємовизначальну приналежність особисту та партнерів до цієї групи. Вони роблять наголос на взаємодоповненні, взаємодопомозі членів команди, які беруть на себе відповідальність за кінцеві результати, здатні виконувати будь-які внутрішньогрупові ролі.

Відповідно до аналізу наукових позицій [2, 4, 6], команда – група індивідів, які розподіляють між собою робочі операції і відповідальність за отримання конкретних результатів, що мають спільні цілі, взаємодоповнюючі навички та вміння, високий рівень взаємозалежності і розділяють відповідальність за досягнення кінцевих результатів.

На основі аналізу проведеного дослідження [2, 3, 5, 6, 7, 9, 10] до сутнісних характеристик команди, та факторів, що впливають на її успіх, ми відносимо:

- наявність чітко сформульованої соціально-значущої мети, усвідомленої та беззастережної, яка приймається всіма членами команди;
- спільне вироблення алгоритму досягнення мети та прийняття своєї ролі в цьому алгоритмі;
- автономність діяльності як свобода дій у прийнятті рішень на основі інноваційного та творчого підходу до вирішення проблеми;
- взаємна відповідальність за результати спільної діяльності.

У свою чергу, здатність до командної роботи майбутніх педагогічних працівників визначено як інтегровану якість особистості, яка включає сукупність знань, умінь, навичок та особистісних якостей щодо формування та розвитку команд, діагностування проблем та вироблення рішень, спрямованих на підвищення ефективності роботи команд, які утворюють педагоги, здобувачі, батьки та інші учасники освітнього процесу.

Для розуміння ключового поняття нашого дослідження мають значення погляди науковців, які досліджували структуру здатності до командної роботи у педагогічних працівників. Так, О. Белкін

[1] наводить наступну структуру здатності до командної роботи: знання та розуміння вимог і принципів командної роботи; навички комунікації та спілкування в команді; вміння співпрацювати та працювати в колективі; володіння навичками розв'язання конфліктів; вміння приймати рішення та діяти в нестандартних ситуаціях; здатність до самоорганізації та саморегуляції в роботі команди; позитивне ставлення до командної роботи та уміння мотивувати себе та інших до досягнення спільних цілей.

О. Чернікова [8] в якості компонентів здатності до командної роботи визначає соціальні якості особистості (взаємодія з іншими учасниками команди, взаєморозуміння, толерантність, взаємовиручка); когнітивні якості (здатність до сприйняття, аналізу та оцінки інформації, вміння працювати з джерелами інформації, розвиток критичного мислення); комунікативні якості (володіння мовними засобами, вміння ефективно спілкуватися з іншими, вміння слухати інших); мотиваційні якості (бажання досягнення результату, ініціативність, відповідальність, розвиток творчих здібностей); організаційні якості (здатність планувати свою роботу, ефективно використовувати ресурси, здатність до прийняття рішень в нестандартних ситуаціях).

Подальший аналіз наукових праць (Т. Бендас, В. Гладкова, О. Єрмоленко, В. Лугова, В. Локшин, П. Хаїтов, О. Хмизова, Дж. Равен, А. Шлайфер) уможливив дійти висновку, що структурними компонентами здатності до командної роботи майбутніх педагогічних працівників є мотиваційний, когнітивний, діяльнісний та особистісний (рис. 1).

Набуття зазначених знань, навичок, умінь та якостей здійснюється протягом певного періоду часу, і провідна роль у цьому процесі відводиться саме закладам вищої освіти, які мають створити відповідне середовище для формування здатності до командної роботи майбутніх педагогічних працівників.

Аналіз першоджерел дозволив встановити [3, 4, 8], що для ефективного формування здатності до командної роботи у професійній підготовці педагогічних працівників можна використовувати різноманітні методи і технології. Основні з них:

1. Метод проєктів. Цей метод дозволяє створювати проєкти, які вимагають взаємодії та співпраці між учасниками групи, тобто розвиває здатність до командної роботи. Учасники проєкту мають можливість використовувати свої знання та навички для досягнення спільної мети. Крім того, в процесі

Рис. 1. Структура здатності до командної роботи майбутніх педагогічних працівників

роботи над проектом здобувачі навчаються аналізувати інформацію, розробляти план дій, дотримуватися термінів, вирішувати проблеми та набувають інші важливі навички, необхідні для командної роботи.

2. Рольові ігри. Цей метод дозволяє учасникам відчувати себе в різних ролях, що допомагає розвивати емпатію, розуміння та повагу до інших учасників команди. Учасники мають можливість навчатися співпрацювати та вирішувати проблеми в команді.

3. Тренінги. Цей метод дозволяє учасникам відчувати себе в команді, де вони мають можливість навчитися співпрацювати, слухати один одного та приймати спільні рішення. Учасники також навчаються розв'язувати конфлікти та працювати зі стресом.

4. Метод проблемного навчання. Цей метод дозволяє учасникам самостійно вирішувати проблеми та задачі, що стимулює їхню творчість та вміння працювати в команді.

5. «Мозкова атака». Ця технологія дозволяє учасникам вільно висловлювати свої ідеї та пропозиції, що сприяє розвитку комунікативних навичок та здатності працювати в команді.

Таким чином, проведена робота дозволила сформулювати наступні **висновки**. Здатність до командної роботи майбутніх педагогічних працівників – це професійно-особистісне динамічне утворення, що формується під час професійної підготовки фахівців у закладах вищої освіти. Важливе значення для професійної діяльності педагогів становить ефективна професійна взаємодія зі всіма суб'єктами освітнього процесу на командних засадах. Тому сьогодні активізується увага науковців до проблеми формування здатності до командної роботи у фахівців педагогічної галузі.

У дослідженні уточнено поняття здатності до командної роботи майбутніх педагогічних

працівників та її структуру у єдності мотиваційного, когнітивного, діяльнісного, особистісного компонентів. Визначено, що підвищенню ефективності організації процесу формування досліджуваної здатності сприяє використання у професійній підготовці методу проектів, проблемного навчання, рольових ігор, тренінгів.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Белкін О. А. Структура та складові здатності до командної роботи майбутніх учителів початкових класів. *Проблеми сучасного педагогічного процесу*. 2016. Т. 49. С. 34-39.
2. Бурцева С.О. Командна робота як частина корпоративної культури у зарубіжних компаніях. *Бізнес освіта в економіці знань*. 2015. № 1 (1). С. 14-15.
3. Гансуар К., Неретіна Є.А., Корокошко Ю.В. Досвід проєктно-орієнтованого навчання та організації командної роботи студентів ВНЗ. *Інтеграція освіти*. 2015. Т. 19. № 2 (79). С. 22-30.
4. Карамушка Л.М. Технологія формування управління командою освітньої організації. Біла Церква : КОІПОПК, 2008. 64 с.
5. Малишева А.Д. Здатність працювати у команді як загальнокультурна компетенція студентів вузу. *Сучасні проблеми науки та освіти*. 2017. № 2. С. 151.
6. Меньшова В.М. Формування професійної команди: посібник. К.:СІБАГС, 2004. 116 с.
7. Фаткін Л., Морозова К. Командоутворення в організації як фактор ефективності спільної діяльності. *Проблеми теорії та практики управління*. 2001. № 1. З. 15-19.
8. Чернікова О. О. Структура здатності до командної роботи майбутніх учителів іноземних мов в умовах професійної підготовки. *Педагогіка і психологія професійної освіти*. 2019. Т. 1. С. 56-64.
9. Armstrong, M. *Armstrong's Handbook of Human Resource Management Practice*. Kogan Page Publishers, 2012. 710 p.
10. Salas E., Bero P., Tanaka J. Toward a Taxonomy of Team Performance Functions. *Measuring Team Performance*. 2000. P. 9-26.